

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

УДК 343.347

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.38.204132>

О. С. Козерацька, старший викладач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: kozerackaya@onu.edu.ua

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ САНІТАРНИХ ПРАВИЛ І ГІГІЄНІЧНИХ НОРМАТИВІВ НА ВИРОБНИЦТВІ

Проведено аналіз стану виробничого травматизму та професійної захворюваності в Україні, а також ефективність превентивного потенціалу кримінально-правових норм щодо злочинів проти безпеки виробництва. Внесено пропозицію про визнання захворювання професійним у випадку зараження будь-якого працівника коронавірусом COVID-19. Розглянуті питання про виокремлення такого елемента об'єктивної сторони складу злочину, як порушення вимог санітарних правил і гігієнічних нормативів. Викладено пропозиції щодо конкретизації такого суспільно небезпечного діяння, як порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про гігієну праці та виробничу санітарію шляхом внесення змін до ч. 1 ст. 271 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: гідна праця, охорона праці, гігієна праці, виробнича санітарія, сталий розвиток, нещасний випадок, професійне захворювання, коронавірус COVID-19, суспільна безпека, кримінальне правопорушення, банкетна диспозиція кримінально-правової норми, склад злочину.

Постановка проблеми. Можливості майбутнього розвитку України – це інноваційний стрибок прискореного економічного розвитку на основі ефективного використання наявного потенціалу людського капіталу та посилення інноваційної спроможності національної економіки як невід'ємної складової зміцнення конкурентоспроможності країни. Водночас каталізатором для здійснення Україною інноваційного стрибка є головний носій знань і навичок – людина. Проблематика людського капіталу – фактори безпеки, культури, науки, освіти, охорони здоров'я, потребує нагальної уваги з позицій майбутнього розвитку.

Підтримуючи проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», Президент України Володимир Зеленський видав Указ «Цілі сталого розвитку України до 2030 року» №722/2019 від 30 вересня 2019 року. Цим Указом встановлено 17 Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року дотримання яких слугуватиме основою для інтеграції зусиль, спрямованих на забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та раціонального природокористування. Зокрема, серед них – сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх [1].

Однією з умов успішної реалізації цих стратегічних цілей є забезпечення надійної охорони трудових прав особистості, яке передбачає максимально можливе зниження смертності і травматизму від професійних захворювань і нещасних випадків на виробництві, якісне поліпшення умов праці, ліквідацію будь-яких форм дискримінації у сфері

зайнятості, надання трудящим гідної винагороди за працю і, при необхідності, заходів соціальної підтримки. Однак доводиться констатувати, що ситуація в сфері забезпечення трудових прав особистості в Україні продовжує залишатися складною.

Високий рівень виробничого травматизму та професійної захворюваності, низька ефективність боротьби зі злочинами проти безпеки виробництва, недосконалість правової регламентації відповідальності за порушення законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці, а також санітарних правил та гігієнічних нормативів в нормах кримінального закону, вказує на недостатність правового інструментарію для боротьби зі злочинами цієї категорії. Викликає питання і ефективність використання вже наявних в арсеналі правозастосувача засобів протидії, яка нерідко є вкрай низькою. Дана обставина багато в чому обумовлена стійко сформованою на сьогоднішній день уявою про судову безперспективність більшості кримінальних проваджень зазначеної категорії, а також про неповноту і необ'єктивність їх досудового розслідування.

Викладене дає підставу розглядати зазначену проблему як актуальну задачу, що має істотне наукове і практичне значення для вдосконалення правоохоронної практики, кримінального та суміжних з ним галузей законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням кримінальної відповідальності за злочини проти безпеки виробництва приділяли увагу такі вчені, як: В. І. Антіпов, М. І. Бажанов, О. О. Бахуринська, В. І. Борисов, М. С. Брайнін, О. В. Таран, В. П. Тихий, В. О. Навроцький, В. І. Павликівський, О. О. Пашенко та ін. Разом із тим дослідження конкретизації кримінально-правової норми щодо порушень санітарних правил і гігієнічних нормативів в процесі трудової діяльності залишилось поза увагою вітчизняних науковців.

Мета статті полягає в здійсненні наукового аналізу соціальної обумовленості, кримінально-правової природи і кримінологічної характеристики порушення вимог санітарних правил і гігієнічних нормативів в процесі трудової діяльності, а також в розробці на цій основі рекомендацій щодо вдосконалення законодавства та правозастосування.

Виклад основного матеріалу. Моніторинг стану виробничого травматизму свідчить про те, що в країні відстежується тенденція до зменшення загальної кількості випадків травмування на виробництві. Так, загальний травматизм у 2019 році зменшився порівняно з 1992 роком майже у 32 рази. В той же час останніми роками зростає кількість нещасних випадків зі смертельним наслідком, але за роки незалежності кількість загиблих на виробництві зменшилась у 6 разів [2].

Кількість травмованих на виробництві з розрахунку на 100 тисяч працюючих за цей період зменшилась з 600 до 33 осіб, у тому числі зі смертельними наслідками – з 13 до 3,6. В той же час з початку 90-х років на 44 % зменшилась і загальна чисельність працівників на підприємствах, установах і в організаціях [2].

Особливе занепокоєння викликає стан професійної захворюваності в Україні. Так, за даними Фонду державного соціального страхування України ситуація щодо професійних захворювань залишається нестабільною та має тенденцію до зростання. За 2019 рік у порівнянні з 2018 роком кількість професійних захворювань збільшилась на 28,3 %, або на 531 захворювання (з 1879 до 2410). Динаміка кількості професійних захворювань за 2015 – 2019 роки наведена у діаграмі 1 [3].

Приведені показники збігаються з статистичними даними Державної служби України з питань праці. Так, у 2019 році 2333 працівникам встановлено 5632 хронічних професійних захворювання, у 2018 році – 1905 працівникам було встановлено 4749 хронічних професійних захворювань (кількість працівників, що захворіли, збільшилась на 428 або на 23 %; кількість встановлених професійних захворювань збільшилась на 833 або на 19 %) [2].

Стан професійної захворюваності, за показником рівня захворюваності (із розрахунку кількості захворілих на 100 тисяч працюючих), погіршився порівняно з аналогічним періодом минулого року – збільшення на 23 % (показник 2019 року становить 20,04 у 2018 році він був 16,28) [2].

Діаграма 1

Найбільша кількість працівників, яким встановлено хронічні професійні захворювання, припадає на добувну промисловість і розроблення кар'єрів та складає 84,6 % від загальної кількості професійних захворювань по Україні (2038 осіб), що на 29 % (458 осіб) більше у порівнянні з минулим роком [3]. Це зростання відбувається на тлі втрати Україною частини тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, на яких залишилась значна частина промисловості. За даними Міністерства енергетики та вугільної промисловості, на непідконтрольній території Донецької та Луганської областей знаходиться 85 шахт всіх форм власності, що становить 57 % від їх загальної кількості по Україні.

Не додає оптимізму і стрімке поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (далі – COVID-19). Перші випадки захворювання було зафіксовано у грудні 2019 року, а вже 11 березня 2020 року Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ) оголосила про пандемію через спалах коронавірусної інфекції. Зокрема генеральний директор ВООЗ Тедрос Адхан Гебреісус заявив: «Це не просто криза охорони здоров'я, це криза, яка торкнеться кожного сектору. Тому кожен сектор і кожна людина повинні бути залучені в боротьбу» [4].

Міжнародна організація праці (далі – МОП) 23 березня 2020 року випустила нормативний документ «Основні положення міжнародних трудових стандартів стосовно спалаху COVID-19», у якому, зокрема, зазначається, що це захворювання може розглядатися як професійне, якщо воно розвинулося внаслідок професійного контакту. При цьому до переліку професій із високим ризиком розвитку коронавірусного захворювання як професійного МОП пропонує включити не лише медичних працівників, які безпосередньо контактують із хворими, а й техніків медичного обладнання, фармацевтів, пожежників, журналістів, працівників магазинів, автозаправок, транспорту, сфери обслуговування, правоохоронних органів, освітніх закладів, готельного бізнесу, похоронного сервісу тощо [5].

Безперечно, особливу увагу потрібно приділити захисту лікарів та інших медичних працівників, що перебувають в епіцентрі складної ситуації, виконуючи професійні обов'язки з надання медичної допомоги пацієнтам, збереження їх здоров'я та життя, внаслідок чого вони можуть отримати професійне захворювання. Уряд України на засіданні, яке відбулося 13 травня 2020 року, ухвалив постанову про внесення коронавірус-

ної хвороби COVID-19 до Переліку професійних захворювань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2000 року № 1662 (далі – Перелік) [6].

Існуючий Перелік містить близько 100 найменувань, в тому числі і такі інфекційні хвороби, як туберкульоз, гепатити, СНІД. На нашу думку, враховуючи стрімке розповсюдження та відсутність дієвих заходів боротьби з коронавірусом COVID-19, у випадку зараження працівника цією інфекційною хворобою було б доцільно визнати це захворювання професійним, незважаючи на галузь національної економіки та професію потерпілого.

Важлива роль у справі протидії поширенню епідемічних захворювань належить кримінальному праву. Це пояснюється тією обставиною, що серед причин, які визначають характер експансії соціально значущих інфекцій, що спостерігаються останні роки, очевидні численні факти винного зараження інших людей в результаті протиправного порушення діючих санітарних правил і гігієнічних норм, невиконання санітарно-гігієнічних і протиепідемічних заходів. При цьому правопорушниками виступають як особи, які страждають такого роду захворюваннями, так і інші суб'єкти, включаючи медичних працівників, службовців, посадових осіб.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» [7] були внесені зміни до ст. 325 КК України «Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням». Норма, що міститься в ст. 271 КК України, є спеціальною нормою, а загальною нормою за ознакою основного безпосереднього об'єкта злочину є норма про порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням (ст. 325 КК України). У зазначених злочинах об'єкт, що стосується сфери професійної діяльності, знаходиться в співвідношенні загального і приватного. Отже, щоб не допустити помилок при вирішенні питання щодо розмежування порушення санітарних правил і гігієнічних нормативів в процесі трудової діяльності від загальної норми, закріпленої в ст. 325 КК України, правозастосовувачу необхідно звертатись до Переліку професійних захворювань.

Дослідження кримінально-правових норм про відповідальність за порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці, а також спеціальних правил безпеки праці на предмет їх ефективності змушує визнати, що превентивний потенціал цих норм використовується далеко не в повній мірі, про що наочно свідчать статистичні показники, надані Генеральною прокуратурою України щодо внесених органами національної поліції до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) повідомлень про кримінальні правопорушення за ст.ст. 271 – 275 Кримінального кодексу України (далі – КК України) та результатів їх досудового провадження, які наведені у діаграмі 2 [8].

Привертає увагу занадто низький відсоток кримінальних правопорушень у сфері безпеки виробництва, у яких особам вручено повідомлення про підозру та за якими провадження направлено до суду з обвинувальним актом, а також, занадто великий відсоток кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито. Все це відбувається на тлі стабільно високих показників виробничого травматизму та безпрецедентного зростання професійної захворюваності. Отже, з урахуванням вищевикладеного вважаємо за доцільне розглянути питання про виокремлення такого елемента об'єктивної сторони складу злочину, як порушення вимог санітарних правил і гігієнічних нормативів. Це має сенс не тільки в світлі конкретизації норм КК України, але і в світлі практичного використання для попередження професійної захворюваності, стримування поширення коронавірусу COVID-19 та інших інфекційних хвороб, одночасно захищаючи працівників і суспільство в цілому.

Необхідність в конкретних спеціальних нормах виникає зазвичай тоді, коли в силу соціально-економічних процесів, які відбуваються в суспільстві, спостерігається зміна ступеня суспільної небезпеки деяких з дій, передбачених загальною нормою, або в бік

Діаграма 2

її збільшення, або в бік зниження, в результаті чого вони починають виділятися з усієї сукупності однорідних злочинних діянь, які перебувають у сфері дії загальної норми. Ступінь їх суспільної небезпеки сягає рівня, який вже не відповідає її юридичній оцінці, вираженій в санкції загальної кримінально-правової норми. У таких випадках виникає потреба конструювання спеціальних конкретизуючих норм з тим, щоб усунути невідповідність фактичного ступеня суспільної небезпеки конкретного діяння її законодавчої оцінці. Іншими словами, виділення спеціальної кримінально-правової норми має лише тоді практичний сенс, коли воно зумовлене зміною ступеня суспільної небезпеки окремих діянь, передбачених загальною нормою. При цьому необхідно врахувати, що виокремлення спеціальної норми пов'язано з включенням її в сформовану систему кримінального законодавства, в зв'язку з чим вона не повинна створювати як надмірності правового матеріалу в даній системі, так і нормативних прогалів.

Аналіз правозастосовної практики показав, що серед облікованих кримінальних правопорушень у сфері безпеки виробництва не має жодного, яке б стосувалось порушень санітарних правил і гігієнічних нормативів, що призвело до втрати працездатності або встановлення причинно-наслідкового зв'язку смерті потерпілого з професійним захворюванням. Головною причиною цього, на наш погляд, є відсутність вимоги до високоспеціалізованих профпатологічних закладів охорони здоров'я направляти повідомлення про хронічне професійне захворювання (отруєння) до органів національної поліції (за аналогією з нещасними випадками на виробництві). З метою усунення цього недоліку ми вважаємо за доцільне внести доповнення до п. 101 Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337 [8] та викласти його у такій редакції: «Високоспеціалізованими профпатологічними закладами охорони здоров'я стосовно кожного хворого складається повідомлення про хронічне професійне захворювання (отруєння) за формою П-3 (далі – повідомлення за формою П-3) згідно з додатком 19. Повідомлення за формою П-3 протягом трьох робочих днів після встановлення діагнозу надсилається керівникові підприємства (установи, організації), шкідливі виробничі фактори на якому призвели до виникнення хронічного професійного захворювання (отруєння), територіальному органу Держпраці, який здійснює державний нагляд (контроль) за підприємством (установою, організацією), робочому органу Фонду за фактичним місцезнаходженням підприємства (установи, організації), органів поліції (у разі встановлення професійного захворювання (отруєння), що призвели до тяжких (у

тому числі з можливою інвалідністю потерпілого) чи смертельних наслідків), а також профпатологу, який направив хворого до високоспеціалізованого профпатологічного закладу охорони здоров'я». А також, п. 119 «Акт за формою П-4 складається протягом трьох днів після закінчення розслідування у восьми примірниках і надсилається роботодавцем: територіальному органу Держпраці; хворому; робочому органу Фонду; органу поліції (у разі встановлення професійного захворювання (отруєння), що призвели до тяжких (у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого) чи смертельних наслідків)...». Після отримання такого повідомлення слідчий буде зобов'язаний внести відомості про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР та розпочати розслідування.

На початку досудового розслідування перед слідчим постає питання, пов'язане з вибором статті КК України, за якою слід кваліфікувати суспільно-небезпечне винне діяння, вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. Бланкетний характер диспозиції ст.ст. 271–275 КК України [10] створює серйозні складності при кваліфікації діянь у зв'язку зі значним обсягом нормативно-правових актів що регулюють дану сферу. Перш за все це стосується діяння як ознаки, що характеризує об'єктивну сторону цих злочинів. Відповідно до розподілу бланкетних диспозицій на види, передбачена ст.ст. 271–275 КК України бланкетність відноситься до прямої (явної). Підтвердженням цього є безпосередня вказівка у диспозиції зазначених статей на порушення тих чи інших норм, передбачених у відповідних нормативно-правових актах інших галузей права або законодавства, з порушенням яких пов'язується факт скоєння злочину проти безпеки виробництва.

Склади злочинів, передбачені ст.ст. 271–275 КК України, за своєю конструкцією є спеціальними нормами до загальної норми, розміщеної в ст. 271 КК України [10]. Але жодна з цих норм не містить прямої вказівки на порушення вимог санітарних правил і гігієнічних нормативів. У Законі України «Про охорону праці» термін «охорона праці» визначено як «система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності» [11]. Відповідне визначення дає підстави стверджувати, що гігієна праці та виробнича санітарія входять до сфери охорони праці.

Подібний підхід простежується і в положеннях міжнародного законодавства, яке комплексно розглядає безпеку і гігієну, прикладом чого є Конвенція МОП № 155 «Про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище» 1981 року, ратифікована Україною 2 листопада 2011 року [12], Конвенція МОП №187 «Про основи, які сприяють безпеці та гігієні праці» 2006 року, проте не ратифікована Україною [13]. Аналіз вітчизняного та міжнародного законодавства показує, що окрім загальних міжнародних стандартів охорони праці МОП приймала Конвенції та Рекомендації які безпосередньо стосувалися гігієнічних аспектів праці. Це Конвенції № 115 «Про захист працівників від іонізуючої радіації» [14], № 139 «Про боротьбу з небезпекою, спричинюваною канцерогенними речовинами й агентами у виробничих умовах, та заходи профілактики» [15], № 148 «Про захист працівників від професійного ризику, спричиненого забрудненням повітря, шумом та вібрацією на робочих місцях» [16], № 161 «Про служби гігієни праці» [17], № 170 «Про безпеку в застосуванні хімічних речовин на виробництві» [18] тощо.

У вітчизняному законодавстві суспільні відносини, які виникають у сфері гігієни праці та виробничої санітарії регулюються Законами України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [19], «Про захист населення від інфекційних хвороб» [20], «Про протидію захворювання на туберкульоз» [21], «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення» [22], Державні санітарні норми та правила «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» [23], іншими нормативно-правовими актами та санітарними нормами. Крім того, Показчик нормативно-правових актів з охорони праці, затверджений наказом Державної служби України з питань праці 16 вересня 2019 року № 86 [24], не містить жодні державні санітарні норми та правила, санітарно-гігієнічні та

санітарно-протиепідемічні правила і норми, санітарно-епідеміологічні правила і норми тощо. Таким чином, можна прийти до висновку, що такий важливий інститут як гігієна праці слід сприймати як самостійний феномен, що сприяє збереженню здоров'я та життя працівників.

Висновки і пропозиції. Диспозиція ст. 271 КК України, на відміну від інших спеціальних статей щодо злочинів проти безпеки виробництва, визначає як суспільно небезпечне діяння порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці. Як ми з'ясували, гігієна праці та виробнича санітарія є складовою охорони праці, отже порушення вимог санітарних правил і гігієнічних нормативів і раніше визнавалися кримінально каранними. Але, слід констатувати, що ступінь суспільної небезпеки порушень вимог відповідних нормативно-правових актів, яка має своє вираження в системному зростанні кількості професійних захворювань, сягає рівня, який вже не відповідає її юридичній оцінці, вираженій в санкції ст. 271 КК України. Отже, на нашу думку, сьогодні виникла нагальна необхідність усунення невідповідності фактичного ступеня суспільної небезпеки визначених діянь її законодавчої оцінки. Здійснення цього можливе шляхом реалізації конкретизаційної функції вираженої в спеціальній забороні порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про гігієну праці та виробничу санітарію. З цією метою пропонуємо внести зміни до ч.1 ст. 271 КК України та викласти її у такий редакції: «1. Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці, гігієну праці та виробничу санітарію, службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого, – ...».

Список використаної літератури

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
2. Державна служба України з питань праці. Про стан охорони праці в Україні. URL: <http://dsp.gov.ua/pro-stan-okhorony-pratsi-v-ukraini>.
3. Фонд державного соціального страхування України. Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань за 2019 рік. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/968035>.
4. Звернення Організаційного комітету з підготовки та проведення Дня охорони праці в Україні у 2020 році. URL: <http://dsp.gov.ua/main-news/den-okhorony-pratsi>.
5. Міжнародна організація праці. Норми МОП і COVID-19 (коронавірус). Основні положення міжнародних трудових стандартів стосовно спалаху COVID-19. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---norms/documents/publication/wcms_741046.pdf.
6. Про затвердження переліку професійних захворювань: Постанова Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2000 р. № 1662. Редакція від 16.05.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF>.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>.
8. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень – грудень 2015 – 2019 років. Генеральна прокуратура України. Офіційний веб-портал. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid.
9. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 р. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF>.
10. Кримінальний кодекс України. Редакція від 28.04.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
11. Про охорону праці. Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-ХІІ, поточна редакція від 27.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
12. Про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище: Конвенція МОП від 22.06.1981 р., № 155. Офіц. вісн. України. 2011. № 92. Ст. 10.
13. Про основи, які сприяють безпеці та гігієні праці: Конвенція МОП від 15.06.1996 р., № 187. Інформ. бюлетень з охорони праці. 2007. № 1.
14. Про захист працівників від іонізуючої радіації. Конвенція МОП від 17.06.1962 р. № 115. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_116.

15. Про боротьбу з небезпекою, спричинюваною канцерогенними речовинами й агентами у виробничих умовах, та заходи профілактики. Конвенція МОП № 139. Ратифікація від 10.03.2010 р., підстава 1956-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_162.
16. Про захист працівників від професійного ризику, спричиненого забрудненням повітря, шумом та вібрацією на робочих місцях. Конвенція МОП від 20.06.1977 р. № 148 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_051.
17. Про служби гігієни праці: Конвенція МОП від 26.06.1985 р., № 161. Офіц. вісн. України. 2011. № 47. Ст. 379.
18. Про безпеку в застосуванні хімічних речовин на виробництві. Конвенція від 25.06.1990 р. № 170. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_009.
19. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII, поточна редакція від 04.10.2018 р., підстава 2530-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
20. Про захист населення від інфекційних хвороб. Закон України від 06.04.2000 р. № 1645-III, поточна редакція від 18.04.2020 р., підстава 555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>.
21. Про протидію захворювання на туберкульоз. Закон України від 05.07.2001 р. № 2586-III, поточна редакція від 28.12.2015 р., підстава 901-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2586-14>.
22. Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення. Закон України від 23.12.2010 р. № 2861-VI, поточна редакція від 23.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2861-17>.
23. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу. Державні санітарні норми та правила. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.04.2014 року № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14>.
24. Показчик нормативно-правових актів з охорони праці. Наказ Державної служби України з питань праці від 16.09.2019 року № 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0086880-19>.

References

1. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. Ukaz Prezidenta Ukrainy. Pryunyattya vid 30.09.2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> [in Ukrainian].
2. Derzhavna sluzhba Ukrainy z pytan' pratsi. Pro stan okhorony pratsi v Ukraini. URL: <http://dsp.gov.ua/pro-stan-okhorony-pratsi-v-ukraini>. [in Ukrainian].
3. Fond derzhavnogo sotsial'noho strakhuvannya Ukrainy. Profilyaktyka vyrobnychoho travmatyzmu ta profesyinykh zakhvoryuvan' za 2019. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/968035>. [in Ukrainian].
4. Zvernennya Orhanizatsiyneho komitetu z pidhotovky ta provedennya Dnya okhorony pratsi v Ukraini u 2020 rotsi. URL: <http://dsp.gov.ua/main-news/den-okhorony-pratsi>. [in Ukrainian].
5. Mizhnarodna orhanizatsiya pratsi. Normy MOP i COVID-19 (koronavirus). Osnovni polozhennya mizhnarodnykh trudovykh standartiv stosovno spalakh COVID-19. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_741046.pdf. [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennya pereliku profesyinykh zakhvoryuvan', postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 lystopada 2000 № 1662. Redaktsiya vid 16.05.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF>. [in Ukrainian].
7. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy, spryamovanykh na zabezpechennya dodatkovykh sotsial'nykh ta ekonomichnykh harantiy u zv'yazku z poshyrennyam koronavirusnoyi khvoroby (COVID-19): Zakon Ukrainy vid 30.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>. [in Ukrainian].
8. Yedyny zvit pro kryminal'ni pravoporushennya za sichen' – hruden' 2015 – 2019 rokiv. Heneral'na prokuratura Ukrainy. Ofitsiyiny veb-portal. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid. [in Ukrainian].
9. Poryadok rozsliduvannya ta obliku neshchasnykh vypadkiv, profesyinykh zakhvoryuvan' ta avariiv na vyrobnytstvi. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.04.2019. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF>. [in Ukrainian].
10. Kryminal'nyy kodeks Ukrainy. Redaktsiya vid 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. [in Ukrainian].
11. Pro okhoronu pratsi. Zakon Ukrainy vid 14.10.1992. № 2694-XII, potochna redaktsiya vid 27.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>. [in Ukrainian].
12. Pro bezpeku y hihiyenu pratsi ta vyrobnyche seredovyshche: Konventsiya MOP vid 22.06.1981. № 155. Ofits. visn. Ukrainy. 2011. № 92. St. 10. [in Ukrainian].
13. Pro osnovy, yaki spryayut' bezpetsi ta hihiyeni pratsi: Konventsiya MOP vid 15.06.1996. № 187. Inform. byuлетен' z okhorony pratsi. 2007. № 1. [in Ukrainian].
14. Pro zakhyst pratsivnykiv vid ionizuyuchoyi radiatsiyi. Konventsiya MOP vid 17.06.1962. № 115. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_116. [in Ukrainian].

15. Pro borot'bu z nebezpekoyu, sprychynyuvanoyu kantserohennymy rechovynamy y ahentamy u vyrobnychykh umovakh, ta zakhody profilaktyky. Konventsiya MOP № 139. Ratyfikatsiya vid 10.03.2010, pidstava 1956-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_162. [in Ukrainian].
16. Pro zakhyst pratsivnykiv vid profesiynoho ryzyku, sprychynenoho zabrudnennym povitrya, shumom ta vibratsiyeyu na robochykh mistyakh. Konventsiya MOP vid 20.06.1977. № 148 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_051. [in Ukrainian].
17. Pro sluzhby hihiyeny pratsi: Konventsiya MOP vid 26.06.1985, № 161 Ofits. visn. Ukrayiny. 2011. № 47. St. 379. [in Ukrainian].
18. Pro bezpeku v zastosuvanni khimichnykh rechovyn na vyrobnytstvi. Konventsiya, vid 25.06.1990. № 170. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_009. [in Ukrainian].
19. Pro zabezpechennya sanitarnoho ta epidemichnoho blahopoluchchya naselennya. Zakon Ukrayiny vid 24.02.1994. № 4004-XII, potochna redaktsiya vid 04.10.2018r., pidstava 2530-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>. [in Ukrainian].
20. Pro zakhyst naselennya vid infektsiynykh khvorob. Zakon Ukrayiny vid 06.04.2000. № 1645-III, potochna redaktsiya vid 18.04.2020, pidstava 555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>. [in Ukrainian].
21. Pro protydiyu zakhvoryuvannya na tuberkul'oz. Zakon Ukrayiny vid 05.07.2001r. № 2586-III, potochna redaktsiya vid 28.12.2015, pidstava 901-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2586-14>. [in Ukrainian].
22. Pro zapobihannya zakhvoryuvannya na syndrom nabutoho imunodefitsytu (SNID) ta sotsial'nyy zakhyst naselennya. Zakon Ukrayiny vid 23.12.2010r. № 2861-VI, potochna redaktsiya vid 23.12.2010r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2861-17>. [in Ukrainian].
23. Hihiyenichna klasyfikatsiya pratsi za pokaznykamy shkidlyvosti ta nebezpechnosti faktoriv vyrobnychoho seredovyschcha, vazhkosti ta napruzhenosti trudovoho protsesu. Derzhavni sanitarni normy ta pravyla. nakaz Ministerstva okhorony zdorov'ya Ukrayiny vid 08.04.2014 roku № 248, zarejestrovano v Ministerstvi yustytsiyi Ukrayiny 06.05.2014 roku za № 472/25249, potochna redaktsiya vid 08.04.2014r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14>. [in Ukrainian].
24. Pokazhchyk normatyvno-pravovykh aktiv z okhorony pratsi. Nakaz Derzhavnoyi sluzhby Ukrayiny z pytan' pratsi vid 16.09.2019 № 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0086880-19>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 15.05.2020 р.

Е. С. Козерацкая, старший преподаватель
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
Кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина
e-mail: kozerackaya@onu.edu.ua

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЕ ТРЕБОВАНИЙ САНИТАРНЫХ ПРАВИЛ И ГИГИЕНИЧЕСКИХ НОРМАТИВОВ НА ПРОИЗВОДСТВЕ

Резюме

Проведен анализ производственного травматизма и профессиональной заболеваемости в Украине, а также эффективность превентивного потенциала уголовно-правовых норм о преступлениях против безопасности производства. Внесено предложение о признании заболевания профессиональным в случае заражения любого работника коронавирусом COVID-19. Рассмотрены вопросы о выделении такого элемента объективной стороны состава преступления, как нарушение требований санитарных правил и гигиенических нормативов. Изложены предложения по конкретизации такого общественно опасного деяния, как нарушение требований законодательных и других нормативно-правовых актов о гигиене труда и производственной санитарии путем внесения изменений в ч. 1 ст. 271 Уголовного кодекса Украины.

Ключевые слова: достойный труд, охрана труда, гигиена труда, производственная санитария, устойчивое развитие, несчастный случай, профессиональное заболевание, коронавирус COVID-19, общественная опасность, уголовное преступление, банкетная диспозиция уголовно-правовой нормы, состав преступления.

O. S. Kozeratska, Senior Lecturer
Odessa I. I. Mechnikov National University
the Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine
e-mail: kozerackaya@onu.edu.ua

CRIMINAL LIABILITY FOR VIOLATION OF THE REQUIREMENTS OF SANITARY RULES AND HYGIENIC STANDARDS IN PRODUCTION

Summary

The article considers the issue of isolating such an element of the objective side of the crime as violation of sanitary rules and hygiene standards. It turns out that this makes sense not only in light of the specifics of the Criminal Code of Ukraine, but also in light of practical use to prevent occupational diseases, curb the spread of coronavirus COVID-19 and other infectious diseases, while protecting workers and society as a whole.

Given the recommendations of the International Labor Organization to include in the list of occupations at high risk of coronavirus disease as a professional not only medical workers in direct contact with patients, but also medical technicians, pharmacists, firefighters, journalists, shopkeepers, gas stations, etc., it is proposed to recognize this occupational disease regardless of the sector of the national economy and the profession of the victim. This will allow the law enforcer to avoid mistakes in resolving the issue of distinguishing between violations of sanitary rules and hygienic standards in the course of work from the general rule enshrined in Art. Art. 325 of the Criminal code of Ukraine.

Particular attention is paid to the socio-legal nature of the analyzed type of criminal encroachments and the establishment of the place of regulations on liability for them in the criminal legislation of Ukraine. Ways to improve the criminal law in terms of combating crimes against industrial safety, in particular, violations of sanitary rules and hygiene standards. Depending on the features of the object of legal protection, the objective side of the crime, it is proposed to amend Part 1 of Art. 271 of the Criminal Code of Ukraine and to state it in the following wording: «1. Violation of the requirements of legislative and other regulations on labor protection, occupational health and industrial sanitation, an official of the enterprise, institution, organization or a citizen – a business entity, if this violation caused harm to the health of the victim».

Keywords: decent work, labor protection, occupational health, industrial sanitation, sustainable development, accident, occupational disease, coronavirus COVID-19, public danger, criminal offense, banquet disposition of criminal law, corpus delicti.